

The Development of Penitentiary Systems: Toward Reducing Violence and Recidivism Through Institutional Reform

Ali Farhadia¹, Alireza Jamshidi^{2*}, Ali Najafi Tavana³

1. PhD Student in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: alifarhadia90@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

*Corresponding Author: Email: jamshydy@gmail.com

3. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: najaftavani@gmail.com

ABSTRACT

Historically, imprisonment has been regarded as a primary form of punishment across various legal systems. While prisons serve as facilities for detaining offenders, their design and administration should not compromise the well-being, dignity, or psychological integrity of inmates, nor subject them to humiliation or abuse. Prisons exist to isolate criminals from society, preventing them from infringing upon the rights of others while simultaneously depriving them of the freedoms and privileges they previously held (and, by their actions, forfeited). However, this does not justify their mistreatment or the violation of their fundamental rights. Modern penology seeks to optimize the three fundamental components of the penitentiary system - prisons, prison staff, and prisoners - to improve the efficacy of rehabilitation and correctional processes. Effective penology

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:
Shahr-e Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:
Original Research

DOI:
10.48300/jlr.2024.433142.2534

Received:
31 October 2023

Accepted:
20 January 2024

Published:
6 July 2025

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

must be scientific, ethical, humane, and aligned with both international human rights and national legal standards. Empirical evidence indicates that deficient prison administration undermines rehabilitation efforts, rendering managerial changes insufficient without systemic reform. Conversely, global practices suggest that a structured, disciplined approach - such as military oversight is more effective in maintaining order, addressing riots and disturbances, and managing crises, as it can resolve emergencies with minimal collateral damage. This study, employing a descriptive-analytical methodology and drawing upon primary and secondary legal sources, comparative case studies, and empirical data, seeks to identify shortcomings within penitentiary systems while analyzing factors that can enhance performance and compliance with human rights standards across prisons, prison staff, and prisoners - the triad underpinning institutional efficacy.

Keywords: Penology, Prison Administration, Correctional Structure, Prison Staff, Prisoner Rights, Violence Prevention, Recidivism Reduction.

Excerpted from the Ph.D. thesis entitled "The Norms of the Prison System in Iranian Law and International Documents", Faculty of Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Funding:

The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Acknowledgements:

The authors would like to thank Shahr Danesh Institute of Legal Studies and Research for their Cooperation in Preparing and Writing this research.

Author contributions:

Ali Farhadi: Conceptualization, Validation, Formal Analysis, Investigation, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing.

Alireza Jamshidi: Conceptualization, Methodology, Resources, Data Curation, Supervision.

Ali Najafi Tavana: Conceptualization, Resources, Data Curation, Supervision.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Farhadi, Ali, Alireza Jamshidi & Ali Najafi Tavana. "The Development of Penitentiary Systems: Toward Reducing Violence and Recidivism Through Institutional Reform". *Journal of Legal Research*, 24, no. 62 (July 6, 2025), 307-340.

Extended Abstract

From antiquity to the present, imprisonment has been regarded as a principal form of punishment across various legal systems. While the primary function of prison is to isolate offenders from society to protect individual rights and enforce the loss of liberty as a consequence of criminal conduct, this institutional separation must not justify inhumane treatment, degradation, or the denial of human dignity. Deprivation of liberty is not synonymous with suffering; rather, it imposes a duty on the penal system to ensure that incarceration does not inflict physical or psychological harm, nor foster resentment or violence among inmates. Where rehabilitation is absent or unsuccessful, the minimum ethical obligation remains: to maintain conditions that do not exacerbate criminal behavior or lead to systemic unrest.

Penology as a discipline has developed to enhance the functionality of the tripartite structure of the prison system - comprising the institution, the custodial staff, and the incarcerated person. Effective prison management is not merely a matter of altering administrative leadership; rather, it requires structural and procedural coherence that aligns with rehabilitative and security objectives. Empirical experience demonstrates that without coherent governance models and systematic procedures, the mission of correctional rehabilitation cannot be realized. Conversely, many international systems increasingly endorse disciplinary-based correctional models, particularly those incorporating military frameworks. These models have shown greater efficacy in maintaining institutional order, managing riots, and minimizing crisis-related harm through structured preparedness and tactical competence.

This research identifies systemic weaknesses in prison management and examines the interdependence of institutional conditions, staff professionalism, and prisoner conduct as the critical dimensions of penitentiary performance. It further explores the normative benchmarks established in international law. Central to such benchmarks are the United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules), which stipulate that all prisoners, regardless of their offenses or legal status, must be treated with equal respect for their inherent dignity. The 1995 UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders underscored member states' obligations to ensure prisoner safety, prohibit retaliatory measures against whistleblowers, and prosecute all instances of abuse.

The effective training of prison staff is crucial to fulfilling these obligations. Correctional personnel must be educated on identifying psychological distress, risk factors for suicide and self-harm, and strategies for crisis intervention. Given that custodial staff are the first responders during emergencies, including

suicide attempts or self-injury, they must be equipped to engage medical staff promptly and apply preventative protocols. Yet, the complexity of individual trauma - including events like bereavement or sentencing shocks - limits institutional control, highlighting the importance of proactive mental health safeguards.

Prison riots often result from systemic pressures, including overcrowding, inadequate infrastructure, intensified penal policies (e.g., harsh drug sentencing), denied clemency applications, and destabilizing family events such as divorce or financial collapse. The inability to prevent or contain such disturbances is often attributed to the deployment of administrative personnel without tactical training, thereby increasing casualty rates due to insufficient preparedness and lack of access to appropriate equipment. These failures reveal a critical institutional gap between the expected roles of staff and the realities of managing crisis-prone environments.

To mitigate these risks, this study recommends structural reforms including the deployment of specially trained correctional units - ideally incorporating personnel with military or tactical expertise - regular simulations and crisis management drills, and the development of proportionate, rights-based response frameworks. Such reforms would enhance institutional resilience, reduce harm during emergencies, and ultimately contribute to the broader goals of justice and rehabilitation.

In conclusion, safeguarding prisoner rights while maintaining institutional security demands an integrated approach grounded in human rights principles, practical training, and structural reform. Only by optimizing the interrelationship between prison structures, staff competency, and prisoner well-being can correctional systems fulfill their dual mandate of punishment and rehabilitation.

توسعه نظام زندانبانی؛ حلقه مفقوده کاهش خشونت و جرم در بین زندانیان

علی فرهادی^۱، علیرضا جمشیدی^۲، علی نجفی توانا^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
alifarhadia90@gmail.com
۲. استادیار، گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
*نویسنده مسئول: jamshydy@gmail.com
۳. استادیار، گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
najafitavani@gmail.com

چکیده:

از گذشته تاکنون زندان به‌عنوان مجازاتی مهم و قابل توجه در نظام‌های حقوقی مختلف مدنظر بوده است. هرچند زندان محلی برای نگهداری از مجرمین است، لیکن ساختار این مجموعه نباید به نحوی باشد که آسیای یا آرامش آنان در معرض خطر قرار گیرد و یا مورد تحقیر و توهین قرار گیرند. زندان محلی برای دور نگه داشتن مجرم از جامعه جهت جلوگیری از آسیب زدن به حقوق افراد و از طرفی محروم کردن آنها از آزادی و نعماتی است که در جامعه از آن بهره‌مند بودند و به هر علت نسبت به آن بی‌توجه یا ناسپاسی می‌کردند، اما این دلیلی بر آزار و شکنجه آنها نیست؛ به همین منظور علم زندانبانی ایجاد و توسعه یافته است تا با ارتقا و تکمیل سه ضلع زندان، زندانبان و زندانی به عملکرد بهتر و بیشتر فرایند اصلاح و تربیت زندان‌ها کمک نماید. زندانبانی باید علمی، اخلاقی، انسانی و توأم با تعاریف و ضوابط بین‌المللی و ملی باشد. تجربه نشان داده است که اگر نظام مدیریتی و شیوه اداره زندان‌ها به شکل مطلوب و جامع وجود نداشته و یا در

پژوهشکده حقوق

نوع مقاله:
پژوهشی

DOI:

10.48300/jlr.2024.433142.2534

تاریخ دریافت:
۹ آبان ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:
۳۰ دی ۱۴۰۲

تاریخ انتشار:
۱۵ تیر ۱۴۰۴

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز 4.0 Creative Commons Attribution Non-Commercial License منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

این مورد خلأهایی وجود داشته باشد، باز هم کار اصلاح و تربیت زندانبانان با مشکلات جدی مواجه خواهد شد و فقط تغییر مدیریت نمی‌تواند این هدف را محقق سازد؛ از طرفی به نظر می‌رسد با توجه به رویه جهانی در اغلب کشورها در مدیریت زندان، مدیریت نظامیان جهت برقراری نظم، نحوه برخورد با شورشها و آشوب‌های داخلی و مدیریت بحران صحیح‌تر بوده و در مواقع لزوم با کمترین خسارت می‌تواند بر بحران فائق آید. در پژوهش حاضر که با روش توصیفی و تحلیلی و با بهره‌گیری از منابع معتبر کتابخانه‌ای و رویه موجود نگارش شده، کوشش گردیده است ضمن احصای آسیب‌های موجود در نظام زندانبانی، عوامل مؤثر در بهبود عملکرد زندان، زندانبان و زندانی به‌عنوان سه ضلع مثلث یک ساختار مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها:

کیفرشناسی، اداره زندان، ساختار اصلاح و تربیت، کارکنان زندان، حقوق زندانبانان، پیشگیری از خشونت، کاهش تکرار جرم.

برگرفته از رساله دکتری با عنوان «بایدها و نبایدهای نظام زندانبانی در حقوق ایران و اسناد بین‌المللی»، دانشکده حقوق، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

قدردانی:

بدین وسیله از پژوهشکده حقوقی شهردانش بابت همکاری در تهیه و نگارش این پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

مشارکت نویسندگان:

علی فرهادی: مفهوم‌سازی، اعتبارسنجی، تحلیل، تحقیق و بررسی، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش.

علیرضا جمشیدی: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نظارت.

علی نجفی‌توانا: مفهوم‌سازی، منابع، نظارت بر داده‌ها، نظارت.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

فرهادی، علی، علیرضا جمشیدی و علی نجفی‌توانا. «توسعه نظام زندانبانی؛ حلقه مفقوده کاهش خشونت و جرم در بین زندانبانان». مجله پژوهش‌های حقوقی، ۲۴، ش. ۶۲ (۱۵ تیر ۱۴۰۴)، ۳۰۷-۳۴۰.

مقدمه و پیشینه پژوهش

از دیرباز تاکنون زندان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مجازات‌های بشری مورد توجه جوامع مختلف بوده است و اندیشمندان بسیاری در مزایا و معایب آن گفته و نوشته‌اند. فارغ از آسیب‌هایی که ممکن است بر مجازات زندان وارد باشد، زندان هم‌اکنون یکی از اصلی‌ترین مجازات‌ها در نظام حقوقی ایران و بسیاری از کشورهاست و لذا اداره صحیح آن در جهت نیل به اهداف اصلاحی و بازپروری امری مهم قلمداد می‌شود. به‌واسطه این اهمیت بوده است که علم اداره زندان و زندانبانی در مجموعه علوم جنایی مورد شرح و بسط قرار گرفته است. نهاد زندانبانی در ادوار تاریخی متناسب با رشد جوامع و تمدن بشری همواره در نوسان بوده، به‌طوری که در گذشته بعضاً گونه‌های مختلف تنبیه را به نحو فجیع و غیرانسانی نسبت به فرد زندانی به کار می‌بردند؛ لیکن با عنایت به پیدایش ایده و تفکر اصلاح و تربیت مجدد بزهکاران و تغییر کارکرد زندان‌ها از نوع مجازاتی صرفاً سالب آزادی و محدودکننده، به نهادی اصلاحی - تربیتی، تربیت، اصلاح و بازگشت شرافتمندانه زندانی به آغوش جامعه، هدف اصلی جوامع و نظام عدالت کیفری قرار گرفت، به‌طوری که شاید بتوان گفت امروزه مسئله اصلاح و تربیت زندانیان و آماده‌سازی روحی و روانی آنان جهت نظام‌بخشی و بازاجتماعی کردن افراد برای ورودی شرافتمندانه و سعادتمندانه به جامعه، از مهم‌ترین و ارزشمندترین دغدغه‌های جوامع بشری است؛ هرچند به نظر می‌رسد نظام زندانبانی در همه کشورها به دلیل داشتن قدرت فائقه و برتری نسبی به زندانی در معرض انحرافات احتمالی است که ممکن است منجر به تعدیاتی نسبت به حقوق فرد زندانی شود، اما اهمیت رعایت این اصول و استانداردها تا اندازه‌ای است که نقض آنها در شرایطی حتی منجر به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها خواهد شد. چگونگی اداره زندان‌ها، افزایش یا کاهش استفاده از مجازات زندان، تعداد زندانیان، نحوه رفتار با آنان با هدف کاهش یا اصلاح زندانی از طریق اقدامات تربیتی، ترحیمی یا تأمین و تربیتی و چگونگی زندانبانی، همواره در اعصار مختلف در حال تغییر بوده و با گذشت زمان از جهات مختلف محدودیت‌ها رو به کاهش بوده است؛ این طرز نگاه به فلسفه مجازات حبس و رفتار با زندانی و چگونگی زندانبانی روی‌هم‌رفته نهاد زندانبانی را در کشور ما نمایان می‌سازد. مقوله مدیریت زندان‌ها در عصر حاضر یکی از پیچیده‌ترین مقولات اجتماعی و مدیریتی محسوب می‌شود. عموماً در سامانه حقوقی کشورها مقررات، الزامات و قواعد بایسته‌ای در خصوص شیوه رفتار با زندانیان و ضمانت اجرای نقض آنها پیش‌بینی شده است. در عین حال اسناد و موازین بین‌المللی بسیاری نیز در این زمینه مطرح است که از جمله آنها می‌توان قواعد حداقل رفتار استاندارد با زندانیان مصوب سازمان ملل متحد اشاره داشت.

در موضوع حاضر متأسفانه علی‌رغم اهمیت چشمگیری که در نظام حقوقی ایران دارد، پژوهش‌های اندکی صورت گرفته است؛ راجر ماتیوس و پیترو فرانسیس در کتاب «زندان‌ها در هزاره سوم»^۱ بیان می‌دارد: خصوصی‌سازی زندان‌ها در اروپای غربی کمتر دیده می‌شود. مقامات زندان فرانسه مدتی نظریه خصوصی‌سازی را مورد ارزیابی قرار دادند، اما همانند بعضی از همسایگان نشان احساس کردند که وجود مسائلی چون مشروعیت قانونی، مسئولیت و پاسخگویی نسبت به آنچه در زندان‌ها اتفاق می‌افتد، به‌گونه‌ای است که نمی‌توان واگذاری زندان‌ها به بخش خصوصی را انتخاب‌پذیری دانست. علی شمس در کتاب خود^۲ با عنوان «نظام زندانبانی ایران، رویکردی جدید به نظام زندانبانی بازگشتی سعادت‌مندان» معضلات و مشکلاتی که در این حیطة وجود دارد را با توجه به تجربیاتشان در این زمینه، مطرح نموده و مسائل روان‌شناسی و رفتارشناسی اجتماعی و فردی در زندان و عوامل استرس‌زا را مورد توجه قرار داده است. حسینی خلیلی (۱۳۹۹)^۳ در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود که به روش توصیفی - کتابخانه‌ای و تحت عنوان «بررسی نظام زندان‌های ایران در پرتو قواعد ماندلا (مطالعه موردی زندان زنان تهران)» با هدف الهام از مفاهیم جهت تشکیل ساختار و الگویی اصولی در مدیریت زندان و رویه‌ای صحیح در نظام رفتاری با زندانیان علی‌الخصوص زنان زندانی تهیه نموده، پس از بررسی میزان انطباق استانداردهای بین‌المللی با قوانین و آیین‌نامه‌های داخلی، به شناسایی خلأهای موجود در این عرصه پرداخته و در نهایت به ارائه پیشنهادات و معرفی راهکارهای مناسب جهت بهبود وضعیت نظام زندان‌ها و ارائه شیوه مناسب ساختاری و رفتاری در رابطه با زندانیان با محوریت زنان زندانی پرداخته است. با بررسی سوابق پژوهشی موجود می‌توان نوآوری اثر حاضر را به‌روشنی مشاهده نمود؛ در این مقاله نگارنده درصدد است تا ضمن احصای آسیب‌های موجود در نظام زندانبانی از سه منظر ساختار زندان، زندانبان و زندانی، راهکارهای کاهش آسیب‌ها در جهت عملکرد مطلوب نظام زندانبانی و اصلاح زندانبان را ارائه نماید؛ بنابراین در ادامه مقاله لازم است در ابتدا به بررسی وضعیت ساختاری زندان‌ها در ایران پرداخته شود و مؤلفه‌های تقویت کارآمدی آن ارائه گردد، سپس به تبیین وضعیت زندانبانی پرداخته شود و در انتها

۱. راجر ماتیوس و پیترو فرانسیس، زندان‌ها در هزاره سوم: دیدگاهی بین‌المللی بر وضعیت فعلی و آینده حبس، مترجم لیلا اکبری (تهران: نشر راه تربیت، ۱۳۸۱)، ۵۶.

۲. علی شمس، رویکردی جدید به نظام زندانبانی، بازگشت سعادت‌مندان (تهران: نشر سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور، ۱۳۹۰).

۳. زینب سادات حسینی خلیلی، بررسی نظام زندان‌های ایران در پرتو قواعد ماندلا (مطالعه موردی زندان زنان تهران) (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۹۹)، ۵۰.

وضعیت زندانی به‌عنوان کنشگر فعال این عرصه مورد تدقیق قرار گیرد.

۱- وضعیت ساختاری زندان

ساختار زندان را می‌توان کالبد آن دانست که سایر اجزا را دربر دارد و شاید بتوان گفت بدون ساختار، صحبت از زندان بی‌معنا می‌شود. در وضعیت ساختاری زندان ملاحظات مطرح است که اصلاح و تکمیل آن می‌تواند اثربخش و مفید باشد.

۱-۱- تشکیلات اداری و مدیریت زندان

مدیریت زندان‌ها امروزه یکی از پیچیده‌ترین مقولات اجتماعی و مدیریتی محسوب می‌شود. اغلب کشورها در تلاش‌اند که از جدیدترین روش‌های اصلاحی و تربیتی برای زندانیان استفاده کنند. روش‌های قدیمی سرکوبگر که اغلب توسط زندانبانان صورت می‌گرفت، دیگر در دنیای امروزی جای ندارد و کارایی خود را از دست داده است. دستگاه‌های حمایتی و نظارتی به دنبال روش‌هایی هستند که ضمن کاهش هزینه‌های سنگین نگهداری مجرمین، از ورود مجدد و بی‌رویه افراد سابقه‌دار جلوگیری نمایند. افزایش آمار زندانیان، بالا رفتن انتظارات عمومی از سازمان زندان‌ها مبنی بر ارتقای سطح استانداردها و افزایش کارایی و بهره‌مندی و نیز لزوم ایجاد سازکارهای مناسب جهت بهبود روند اصلاح و تربیت مددجویان و غیره، همه از عواملی است که سازمان زندان‌ها در همه کشورها را مجاب به اتخاذ راهکاری مناسب جهت رسیدن به اهداف نماید. قاعده ۴۶ از سند بین‌المللی حداقل قواعد استاندارد برای رفتار با زندانیان^۴ بیان می‌دارد که اداره زندان باید نسبت به انتخاب دقیق کارکنان زندان در هر سطح اهتمام ورزد و منطبق با مدیریت خاص موسسه، درستکاری، انسانیت و قابلیت‌های شغلی و شایستگی‌های فردی ایشان را مورد توجه قرار دهد.

۱-۲- حذف امکانات و ابزارهای خطرآفرین در زندان

در ساختار و ساختمان زندان‌ها، امکانات و ابزارهایی به چشم می‌خورد که ممکن است برای رفاه زندانیان مطلوب قلمداد شود اما خود می‌تواند وسیله‌ای جهت ارتکاب خشونت و جرم در زندان باشد. در همین خصوص لازم است به نظریه فعالیت روزمره از فلسون و کوهن، یکی از نظریات شاخص جرم‌شناسی اشاره داشت. شاکله این نظریه بر این امر مبتنی است که برای ارتکاب جرم لازم است حداقل بین

۴. برای مطالعه متن این کنوانسیون نک:

<https://www.unic-ir.org/hr/hr27.pdf>

سه عامل تقارن زمانی و مکانی وجود داشته باشد؛ مرتکب برانگیخته، آماج جرم مناسب و فقدان مانع جهت ارتکاب جرم.^۵ در همین خصوص باید گفت برخی امکانات و منصوبات در محیط زندان خود آماج جذابی برای بزهکار است که بتواند به اهداف خود برسد. قطعاً باید نوع سازه‌های اداری، انتظامی، امنیتی متفاوت باشد؛ همچنان که ساختمان مسکونی با تجاری تفاوت دارد؛ پاساژها و بازار متفاوت از مغازه‌ها و... هستند. در ساختمان زندان نیز باید بررسی شود سازه‌های زندان برای حفظ امنیت و از طرفی پیشگیری از جرم مناسب باشد، زیرا جامعه هدف آن به هر حال افرادی ناراضی از جامعه، مقامات انتظامی، امنیتی، قضایی و زندانبانان هستند؛ لذا این سازه باید ضمن حفظ سلامتی و بهداشت در تأمین نور کافی و جلوگیری از هدر رفتن انرژی در آسایش و آرامش زندانی و زندانبان مؤثر باشد؛ به‌طور نمونه در سوابقی که گزارش شده بعضاً زندانی به لحاظ شرایط روحی و اجتماعی خود تمایل به خودکشی دارد، اما زندان نباید به نحوی ساخته شود که به راحتی این امکان فراهم شود. وجود پنجره‌ها یا آویزهای محکم مانند دوش حمام و... نباید محلی برای حلق‌آویزی گردد؛ جریان برق که لازمه رفاه زندان است نباید دارای ولتاژ قوی یا به قدری دارای دسترسی باشد که هر لحظه ایجاد خطر یا آسیب نماید و زندانی بتواند خودکشی کند یا با آتش‌سوزی و ... خسارت به بار آورد؛ در دسترس قرار دادن مواد بهداشتی و شوینده و ... بدون ضابطه نباید منجر به آسیب زندانی گردد؛ وجود ابزار خطرناک مانند وسایل کارگاهی در درون سالن‌ها و اندرزگاه‌ها، فقدان وسایل تهویه مناسب در زمان بروز آتش‌سوزی، دود، مسمومیت و ... که عمده‌اً توسط زندانبانان ایجاد می‌شود، می‌تواند خطراتی ایجاد نماید.

۱-۳- پرهیز از انتقال بی‌ضابطه زندان‌ها به خارج از شهرها و نقاط کم‌برخوردار

در سال ۱۳۸۰ قانونی تحت عنوان انتقال زندان‌ها و مراکز اقدامات تأمینی و تربیتی به خارج از شهرها به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید که هرچند از جهاتی قابل قبول تلقی می‌شود اما به جهت زیرساخت‌های ناکافی اطراف شهرها خود موجد آسیب‌های فراوانی است. در رویه جاری سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی نسبت به انتقال زندان به نقاطی کم‌برخوردار اقدام می‌نماید که تأمین آب آشامیدنی سالم، بهداشت عمومی، حمل‌ونقل به شهر و سایر موارد را به‌سختی ممکن می‌سازد. این مناطق خود می‌تواند مستعد بزهکاری باشد. به‌عنوان نمونه زندانی که پس از سال‌ها آزاد می‌شود، برای طی مسافت طولانی زندان تا شهر به پول نیاز دارد و این نیاز مالی موجب سرقت و بسیاری از

۵. علی حسین نجفی ابرندآبادی، «تقریرات جرم‌شناسی»، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران، ۱۳۸۳، ۱۴۶۰.

جرایم خرد می‌شود. همچنین فقدان شرایط بهداشتی در زندان‌های اطراف شهرها باعث بیماری و حتی فوت زندانی می‌شود که لازم است تدابیر لازم جهت انتقال بهینه زندان به نقاطی که از امکانات لازم برخوردارند، صورت پذیرد. همچنین خانواده‌های که برای ملاقات و... مراجعه می‌نمایند، ممکن است در زندان مورد آسیب جرایم قرار گیرند. کران بدی در کتاب «غیرممکن وجود ندارد» می‌نویسد (... ماه‌های تابستان به شدت تنش‌زا بود و برای زندانی یک آزمایش واقعی صبر و تحمل به حساب می‌آمد. برق با قطع شدن‌های دائمی با بحران کمبود آب در رقابت بود. در بندهایی که جمعیتی بیش از ظرفیت خود جای داده بودند، بادبزن‌ها از کار می‌افتادند و هوا ساکن می‌ماند. زندانی‌ها در بخش غربی دهلی قرار گرفته بودند، یعنی منطقه‌ای که آدم‌های سرشناس آنجا زندگی نمی‌کردند، به همین دلیل بیشترین میزان قطع برق را داشت.

۱-۴- واگذاری امور به بخش خصوصی

سازمان ملل متحد از هنگام تأسیس درصدد توسعه رفتار انسانی با زندانیان بوده است. بیانیه جهانی حقوق بشر که در سال ۱۹۴۸ به تصویب رسید در ماده ۵ خود هر نوع اذیت و آزار و رفتار تحقیرآمیز را ممنوع کرده است. این بیانیه از آن هنگام به بعد توسط کنوانسیون‌ها، پیمان‌ها و قطعنامه‌های متعددی تکمیل شده است، از جمله مجموعه مقررات حداقل برای رفتار با زندانیان^۶ که در سال ۱۹۵۵ به تصویب رسید^۷ و به شرایط زندگی و نحوه رفتار با زندانیان اختصاص دارد و آنها را می‌توان به‌عنوان متون تکمیلی برای کنوانسیون‌های بین‌المللی تلقی کرد. طبق مقررات RMT زندانی هنگام انتقال باید حتی‌الامکان از انظار عمومی دور بماند و تمهیداتی می‌بایست اتخاذ شود تا زندانی از دشمن‌ها و کنجکاوای مردم و هر نوع اقدام تبلیغاتی در امان بماند و حمل‌ونقل زندانیان در شرایط ناگوار جوی یا نور نامساعد و یا به هر طریقی که به ناراحتی جسمی آنان بیانجامد باید ممنوع اعلام گردد. حمل‌ونقل زندانیان باید به هزینه اداره زندانیان و در شرایط مساوی برای همگان انجام شود؛ همچنین حمل‌ونقل نباید توسط خودروهای غیردولتی و بخش خصوصی انجام گیرد زیرا به هنگام انتقال زندانیان سوءاستفاده‌هایی ممکن است اعمال گردد و اداره زندان می‌بایست مسئول محافظت و سلامتی زندانیان باشد و در این خصوص آموزش‌های لازم را نیز ببیند. برای نمونه خانم «کران بدی» در گزارش خود در خصوص «زندان تیهار»^۸

6. RMT

۷ برای مطالعه این مقررات نک:

<https://www.unic-ir.org/hr/hr27.pdf>

۸. کیران بدی، غیرممکن وجود ندارد: اصلاحات در یکی از بزرگ‌ترین زندان‌های جهان، مترجم گیتا گرکانی (تهران: مؤسسه

اشاره کرده است که زندانیان از انتقال خود دائماً نگران بودند. در نظام زندانبانی مشاهده شده است که در اجرای خصوصی سازی برخی امور که باعث کاهش هزینه های دولت می شود، اقدام به واگذاری نقل و انتقال زندانیان به بخش خصوصی شده است تا از هزینه های خرید و نگهداری خودرو و مصارف آن و استخدام کارکنان خودداری شود. لیکن این اقدام آسیب های جدی بر نظام زندانبانی وارد می نماید. مانند فرار زندانیان هنگام نقل و انتقال از خودروهای خصوصی که فاقد استاندارد کافی هستند و راننده تعلق به سازمان و مأمورین و اهداف زندانبانی ندارد و برای پرهیز از خسارت به خودرو از انجام حرکاتی که در مهار فرار یا کنترل نزاع مؤثر است پرهیز می نماید و همچنین عدم درک حساسیت کار مورد تعهد، در مواقع خطر نمی توانند کارایی لازم را داشته باشند. حمله به خودرو انتقال زندانیان در تاریخ ۲۲ آذرماه ۱۳۹۰ در شهر کرج، نمونه ای از این آسیب است. مهاجمی با هدف فراری دادن یکی از اقربای خود به خودرو زندان حمله نمود که به لحاظ درگیری با مأمور محافظ زندان اقدام به قتل مأمور نمود؛ در این جریان هرچند به لحاظ عدم حضور زندانی مورد نظر مهاجم، وی به هدف خود نرسید لیکن قتل مأمور بیگان حفاظت خسارت جبران ناپذیری برای سازمان بود؛ به نظر می رسد چنانچه راننده و خودرو تعلق به سازمان داشت، راننده شرایط بهتری قبل از ورود مهاجم برای برخورد با وی و جلوگیری از تهاجم داشت و قطعاً به خسارت خودرو یا مسئولیت های پس از برخورد با مهاجم فکر نمی کرد.

۱-۵- توسعه بی رویه استفاده از زندانبانی الکترونیکی

با وجود مضراتی که زندان از جهت حضور جمعی زندانیان در کنار یکدیگر برای آنان دارد و بعضاً می تواند بیش از مجازات حبس به سلامت جسمی، روحی یا اخلاقی آنان آسیب برساند و همچنین با توجه به پرهزینه بودن زندانبانی که موجب عدم تأمین نیازهای اولیه از جهت غذا، درمان، پوشاک و بهداشت می گردد و کمبود سرانه فیزیکی مناسب و تعداد نیروهای مراقب و مددکار و همچنین آثار مخربی که حبس به لحاظ دوری فرد از خانواده بر وی و همسر، فرزند و بستگانش می گذارد و با حفظ آثار قانونی حبس از جمله حفظ محدودیت و اثر مجازاتی بودن آن برای مرتکب و اجتماع، شیوه های نوین زندانبانی در نظام های حقوقی جدید ایجاد گردید.

قانونگذار جمهوری اسلامی ایران از سال ۱۳۹۲ با تصویب قانون مجازات اسلامی با پذیرفتن مجازات های جایگزین حبس و در قانون آیین دادرسی کیفری نهادی جدید به نام نظارت الکترونیک

را بنیان نهاد که یکی از نوآوری‌های قابل دفاع مقنن است؛ اما آنچه حائز اهمیت است آنکه استفاده از پاندهای الکترونیک که یکی از شیوه‌های نوین زندانبانی است و به‌منزله کنترل رفت‌وآمد محدود زندانیان در منطقه یا محیط خاص می‌باشد، دارای شرایط و ضوابطی است و می‌بایست تحت نظر سازمان زندان‌ها اجرا گردد نه آنکه فرد زندانی با شرایط مزبور امکان رفت‌وآمد به هر موقعیت مکانی را داشته باشد زیرا که رها بودن آن دارای آثار مخربی خواهد بود. قانونگذار به‌موجب ماده ۶۲ قانون مجازات اسلامی، جرایم تعزیری درجه پنج تا هشت و درجه دو تا چهار را منوط به گذراندن یک‌چهارم از مدت حبس با رضایت وی در محدوده مکانی مشخص تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی می‌کند؛ در بند چ ماده ۲۱۷ قانون آیین دادرسی کیفری نیز به عدم خروج از منزل یا محل اقامت تعیین شده تأکید می‌نماید، به عبارتی ایجاد نظام سامانه‌های الکترونیکی صرفاً به‌منظور ۱- حفظ روابط خانوادگی زندانی و ارتباط وی با آنها، ۲- کاهش هزینه‌های زندانبانی، ۳- افزایش سرانه زندان برای کسانی که امکان حضور آنان در خارج از زندان نیست و ساخت زندان نیز به لحاظ کمبود بودجه میسر نیست وضع گردید و با این شرایط زندانی فقط باید در محیط بسته خانه یا حداکثر خانه و محل کار تعریف شده حضور یابد و حتی در مسیر تردد منزل تا محل کار همانند سایر زندانیان تحت مراقبت مأمورین زندان اعزام و بدرقه شود؛ اما متأسفانه مشاهده می‌گردد بعضاً زندانی در محدوده‌ای از یک شهر یا شهرستان اجازه حضور می‌یابد و در همان شرایط مرتکب جرایمی می‌گردد یا تردد وی موجب بدبینی مردم به نظام زندانبانی می‌شود؛ در مواردی پلیس اقدام به دستگیری سارق یا خرده‌فروشان مواد مخدر نموده که دارای پابند الکترونیک هستند در حالی که مجاز به تردد در آن محل بوده‌اند و این رفتار موجب بی‌اعتمادی و بدبینی شدید مردم به این نحوه زندانبانی شده است. قطعاً آسیب‌های این نوع زندانبانی که جامعه را به نظام قضایی و مأمورین و سازمان زندان‌ها بی‌اعتماد جلوه دهد هرگز مورد نظر نظام زندانبانی الکترونیکی نبوده است. البته شاید در برخی از موضوعات مانند بدهکاران مالی بتوان این شیوه را در محدوده‌های تعریف شده و خارج از زندان اجرایی نمود. آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی^۹ مصوب ۱۳۹۷/۰۴/۱۱ در مواد ۵ و ۲۲ دائر بر اعلام محدوده مراقبت یا امکان تغییر این محدوده به‌عنوان تشویق زندانی به علت حُسن رفتار خلاف صریح نظر قانونگذار بوده و هرگونه امتیاز به زندانی‌های دارای مراقبت‌های الکترونیکی نباید موجب توسعه محل اقامت شده و باید همانند سایر زندانیان باشد. ضرورت استفاده از ردیاب‌های الکترونیکی تنها به دلیل کنترل هرچه دقیق‌تر و سریع‌تر زندانیان توسط زندانبانان صورت می‌گیرد و اگر

۹. آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی، ۱۳۹۷. برای مطالعه این آیین‌نامه نک:

<https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1065249>

این روش به درستی اجرا گردد، نسبت به سایر مجازات‌ها مقرون به صرفه‌تر است و فرد محکوم امکان ارتباط با خانواده را نیز خواهد داشت و بدین طریق دولت‌ها و متعاقب آن زندانبانی نیز هزینه‌های کمتری را متقبل می‌شود.

آیین‌نامه نحوه واگذاری اجرای تدابیر نظارتی مربوط به مراقبت‌های الکترونیکی زندانبان که از ۲۱ ماده تشکیل شده است، با هدف افزایش بهره‌وری و ارتقای سطح کیفی خدمات الکترونیکی به تصویب رسید. در ماده ۱ به تعریف اصطلاحاتی مانند مرکز مراقبت و فرد تحت مراقبت اشاره کرده است. در آیین‌نامه مذکور به صراحت اشاره شده که در صورت واگذاری تمام یا بخشی از اجرای مراقبت الکترونیک از سوی سازمان به بخش خصوصی در تمام مراحل اجرای طرح، مسئولیت نظارت بر اقدامات مجری و همچنین پذیرش اولیه افراد تحت مراقبت، پاسخگویی در خصوص اجرای مراقبت الکترونیک و گزارش‌دهی به مراجع قضایی و قانونی ذی‌ربط هم چنان بر عهده سازمان زندان‌ها است؛ همچنین در زمان فراخوان شناسایی پیمانکار متقاضی باید دارای مجوزهایی از قبیل مجوز نظام صنفی رایانه‌ای، توان مالی کافی و تأیید صلاحیت حفاظتی از سوی حفاظت و اطلاعات سازمان لازم باشد و در قانون مذکور پیش‌بینی شده است که تعرفه‌ای توسط فرد تحت مراقبت به صورت ماهانه به حساب بانکی که مجری طرح اعلام می‌کند، واریز شود.

همچنین یکی از هدف‌های نظارت الکترونیکی و پایش تصویری بخش‌های مختلف زندان که با هزینه‌های گزاف انجام می‌گردد کمک به تأمین نیروی مراقب در شرایطی است که سرعت در واکنش به رفتارهای پرخطر زندانبان را به همراه دارد. با این روش در نصب دوربین در قسمت‌های مهم زندان مستمراً توسط کارکنان رصد می‌گردد تا با ملاحظه وضعیت زندانبان از بروز شورش یا حوادث در اسرع وقت پیشگیری شود، لیکن ملاحظه شده است به لحاظ اهمال مأمورین مربوطه بعضاً خسارات فراوانی به حیثیت زندان وارد شده است؛ به‌طور نمونه مرحوم کاووس سید امامی از متهمین محیط زیست پس از معرفی به زندان حسب گزارش منتشره اقدام به خودکشی می‌نماید. در گزارش این اقدام آمده است متوفی آن شب حالت خاصی داشت چند نوبت به دستشویی رفت و برگشت لیکن در آخرین مراجعه در ساعت ۲ بامداد از برگشت وی گزارشی داده نشده است تا اینکه ساعت ۵ صبح یکی از زندانبان پس از مراجعه به حمام با جسد بی‌جان وی مواجه می‌شود. همچنان که ملاحظه می‌شود مأمور کنترل اتاق مانیتورینگ دوربین‌ها مراجعات سابق وی را گزارش نموده است ولی با بی‌دقتی و اهمال از آخرین مراجعه توجهی نداشته تا اینکه صحنه خودکشی وی توسط زندانی دیده و گزارش می‌شود؛ این نحوه

پایش تصویری عملاً بی‌فایده بوده و بی‌تعهدی مأمور موجبات خسارت سنگین حیثیتی برای سازمان زندان‌ها گردید و چنانچه به رفتار وی توجه می‌نمود شاید می‌توانست از خودکشی وی جلوگیری کند یا لاقلاً اولین گزارش‌دهنده باشد.

۱-۶- ارتقای نظارت سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی بر عملکرد بازداشتگاه‌های خاص

در حال حاضر به جهت ضرورت و مصلحت در امور امنیتی و انتظامی، برخی نهادها و سازمان‌ها واجد بازداشتگاه‌های خاص بوده که برای تکمیل تحقیقات مقدماتی این امر پیش‌بینی شده است. از جمله این نهادها می‌توان به بازداشتگاه‌های وزارت اطلاعات، سازمان اطلاعات سپاه، حفاظت اطلاعات قوه قضاییه و پلیس آگاهی و مواد مخدر فراجا اشاره داشت. یکی از مؤلفه‌های مهم زندانبانی که ناظر بر ساختار و تشکیلات زندان‌هاست، ارتقای نظارت سازمان سازمان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی بر عملکرد بازداشتگاه‌های خاص خواهد بود. در عمل مشاهده می‌شود که به‌جز رئیس بازداشتگاه که با ابلاغ مدیر کل زندان‌های آن استان منصوب می‌شود، سایر کارکنان غیر زندانبان و از نیروهای آن مجموعه هستند که این امر نظارت و کنترل عملکرد را دشوارتر می‌نماید و ضرورتاً نظارت قوه قضاییه و سازمان زندان‌ها را دوچندان می‌کند. ارائه آمار برخط بازداشت‌شدگان این نهادها به سازمان زندان‌ها، رعایت قواعد زندانبانی و حفظ حقوق متهمان و شفافیت عملکرد تا حد ممکن در امور مربوط به زندانبانان از جمله مهم‌ترین پیشنهادات است. به نظر می‌رسد با توجه به اینکه قانونگذار از عبارت بازداشتی و بازداشتگاه برای محل نگهداری متهمین استفاده می‌نماید نه عبارت زندانی، در نظر دارد هویت و شخصیت آنها را حفظ نماید. نارضایتی شدید این متهمین از چنین بازداشتگاه‌هایی که اغلب از عدم رعایت حقوق شهروندی گلایه‌مند هستند و همه آنها به نام سازمان زندان‌ها و در نهایت قوه قضاییه تمام می‌شود، خلاف اراده و نظر قانونگذار است.

۲- زندانبان

زندانبان رکن دیگر زندان محسوب می‌شود. بدون وجود زندانبانانی کارآمد و مبتکر، اثرات اصلاحی زندان به‌درستی حاصل نمی‌گردد. در این بخش به مؤلفه‌های مهم ناظر بر بهره‌وری بهتر زندانبانان خواهیم پرداخت.

۲-۱- جذب و استخدام

جذب و استخدام کارکنان از طریق آزمون عمومی و اختصاصی استخدام فراگیر، آزمونی جهت ورود متقاضیان کار، است. سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی نیز به‌عنوان یکی از سازمان‌های دولتی حاضر در آزمون فراگیر، جذب نیروی انسانی مورد نیاز خود را از طریق این آزمون نیز انجام می‌دهد. منطبق با ماده ۶ قانون تبدیل شورای سرپرستی زندان‌ها مصوب ۱۳۶۴ انتظامات و حفاظت زندان‌ها و بازداشتگاه‌ها با سازمان است. سازمان موظف است نیروهای مورد نیاز خود را از بین نیروهای نظامی و انتظامی موجود با هماهنگی مسئولین مربوط گزینش نماید. نیروهای مذکور پس از گزینش با اعتبارات مربوط به سازمان منتقل می‌شوند. لازم به ذکر است در بعضی مواقع استخدام زندانبان نیز از طریق درج آگهی استخدام در روزنامه‌ها و فضای وب (مجازی) نیز صورت می‌گیرد. به عبارتی هیچ‌گونه جذب اختصاصی که از مدارس خاص یا تربیت دانشجویان خاصی در رشته زندانبانی یا مرتبط با آن وجود داشته باشد، نیست و افراد متقاضی شغل برای رفع نیاز خود به شغل زندانبانی روی می‌آورند. در حالی که در مواد ۴۶-۱، ۴۷، ۵۴-۱، ۸۱ و ۸۵ قواعد حداقل استاندارد برای زندانبان شرایط خاصی را در مورد جذب و به‌کارگیری زندانبان تعیین نموده است که برخی از این موارد عبارت است از ۱- مدیریت زندان در انتخاب هر رسته از نیروی انسانی دقت لازم را به‌منظور ایفای نقش مناسب در زمینه‌ای که اداره زندان به آن وابسته است، از قبیل انسان‌مداری آنها، توان حرفه‌ای و تناسب شخصی، به عمل می‌آورد؛ ۲- مدیریت زندان باید این اعتقاد که خدمات پرسنل زندان یک نوع خدمات اجتماعی با اهمیت فراوان است را به پرسنل مزبور و عموم مردم بقبولاند و آن را در سرلوحه امور خود قرار دهد؛ ۳- نیروی انسانی باید دارای یک استاندارد مناسب از حیث تحصیلات و بهره‌هوشی باشد؛ ۴- قبل از ورود به خدمت باید دوره‌های آموزشی را در خصوص وظایف عمومی و تخصصی خود بگذرانند و آزمون‌های علمی و تخصصی را با نمره قبولی طی کنند؛ ۵- پرسنل زندان حتی‌الامکان باید شامل افراد متخصص از قبیل روان‌پزشکان، مددکاران اجتماعی، آموزگاران و آموزش‌دهندگان کسب‌وکار و بازرگانی باشند. این موارد در سایر قواعد و اسناد بین‌المللی مانند قواعد سازمان ملل برای نوجوانانی که سلب آزادی شده‌اند مصوبه ۱۹۹۰ و... نیز تکرار شده است. اصرار دانشمندان رشته زندانبانی بر این قواعد دلالت بر اهمیت رشته زندانبانی و توجه به شخصیت‌زدانی دارد که بتوان در مدت حضور در زندان وی را برای برگشت سالم به جامعه آماده نمود. به نظر می‌رسد یکی از عوامل مؤثر آمار موجود در کشورمان مبنی بر برگشت پنجاه درصدی زندانبان به زندان، فقدان زندانبان متخصص و کاردان برای مواجهه با زندانی است و در صورت وجود نیروی کاردان با توجه به کمبود شدید نیرو به نسبت سرانه زندانبان عملاً این خواسته مهم

که اصلاح زندانی است، تحقق نمی‌یابد. در ایالات متحده آمریکا اکثریت قریب به اتفاق افسران اصلاح و تربیت برای دولت کار می‌کنند. برخی از آنها توسط شرکت‌های خصوصی که خدمات اصلاحی را به زندان‌ها ارائه می‌دهند، استخدام می‌شوند. بسیاری از حوزه‌های قضایی مستلزم قبولی داوطلبان شغل در آزمون ورودی هستند؛ این آزمون‌ها معمولاً شامل یک بخش کتبی است که بر مسائل حقوقی مرتبط با حبس تمرکز دارد، یک بخش فیزیکی برای اطمینان از اینکه افسران بالقوه می‌توانند سختی‌های کار در محیط زندان را تحمل کنند و یک آزمون روان‌شناختی برای ارزیابی ظرفیت ذهنی و عاطفی متقاضیان برای کار با زندانیان. دروسی که به زندانبانان در طول دوران دبیرستان و دانشگاه به افسران اصلاح و تربیت زندانبان آموزش داده می‌شود، به شرح ذیل است:

۲-۱-۱- دوره‌های تربیت بدنی

دوره‌های تربیت بدنی دوره‌هایی هستند که افسران اصلاح و تربیت باید بتوانند از خود دفاع فیزیکی کنند. از سنین پایین تناسب اندام داشته باشند و دوره‌های مربوطه را بگذرانند.

۲-۱-۲- دوره‌های زبان و گویش‌ها

جمعیت زندان‌ها از گروه‌های قومی متعدد تشکیل شده است. زبان دوم برقراری ارتباط با زندانیان را تسهیل می‌کند و تنش‌های احتمالی را کاهش می‌دهد.

۲-۲- شرایط اداری و اختصاصی ورود و خروج کارکنان ستادی و اجرایی به زندان

در این قسمت مواردی را که کارکنان ستادی و اجرایی مکلف به رعایت هستند به صورت مختصر اشاره می‌نماییم. البته لازم به ذکر است برخی موارد مانند شرایط و روند دقیق ورود و خروج کارکنان ستادی و اجرایی در زندان‌ها ممکن است بین سازمان‌ها و حتی بین کشورها متفاوت باشد؛ بنابراین، بهتر است به مقررات دقیق و رهنمودهای مربوطه که در هر زندان به طور جداگانه تعیین شده‌اند، مراجعه شود اما عموماً آن در ادامه مورد تشریح قرار می‌گیرد.

۲-۱-۲- تربیت و آموزش

کارکنان ستادی و اجرایی قبل از ورود به زندان ممکن است نیاز به تربیت و آموزش مناسب داشته باشند. این شامل آموزش در مورد قوانین و مقررات زندان، روش‌های ایمنی و امنیت، تعامل با زندانیان و توانمندسازی حرفه‌ای است.

۲-۲-۲- ثبت‌نام و مستندسازی

کارکنان ستادی و اجرایی معمولاً باید در زمان ورود به زندان ثبت اطلاعات کنند و مستندات مورد نیاز را تهیه کنند. این ممکن است شامل مدارک شناسایی، تحصیلات، سوابق کاری و گواهی‌های لازم باشد.

۲-۲-۳- چک کردن پیشینه

کارکنان ستادی و اجرایی قبل از استخدام ممکن است برای چک کردن پیشینه و اعتمادسنجی مورد بررسی قرار بگیرند. این می‌تواند شامل بررسی سوابق جنایی، مراجعه به دادگاه و بررسی مراجعات قضایی باشد.

۲-۲-۴- مجوزها و مدارک

کارکنان ستادی و اجرایی ممکن است برای ورود به زندان نیاز به دریافت مجوزها و مدارک خاصی داشته باشند، مانند مجوز امنیتی، کارت شناسایی ورود به زندان و گواهینامه‌های مرتبط با حرفه‌ی خود.

۲-۲-۵- رعایت قوانین و سیاست‌های داخلی

کارکنان ستادی و اجرایی باید در زمان حضور در زندان، قوانین و سیاست‌های داخلی زندان را رعایت کنند. این سیاست‌ها شامل حفظ امنیت و نظم در زندان، رفتار مناسب با زندانیان، حفظ محرمت اطلاعات و رعایت اصول اخلاقی و حرفه‌ای است.

۲-۳- ارتقای سطح معیشت و رفاه زندانبانان

میان رشد اقتصاد و معیشت مردم و کاهش فساد اداری ارتباط تنگاتنگی وجود دارد و رشد اقتصادی و بهبود وضعیت معیشت مردم از جمله افزایش معاش مدیران و کارمندان، فساد را کاهش می‌دهد و در مقابل فساد روزافزون باعث کندی رشد اقتصادی می‌گردد.^{۱۰} بنابراین ارتباط تنگاتنگی بین سطح معیشت کارکنان و فسادپذیری در آنان وجود دارد. کار در زندان به جهت ارتباط مستمر زندانبان با مجرمان خطرناک، بسیار ریسک‌پذیر بوده و همواره احتمال فساد و تبانی با زندانیان وجود دارد. در حقیقت زندانبانی از مشاغل سخت حاکمیتی محسوب می‌شود که اگر خدشه‌ای به آن وارد آید، صدمات جبران‌ناپذیری به امنیت مردم و جامعه وارد می‌شود. به همین منظور لازم است در نظام دادرسی کیفری ایران در کنار توجه به سطح معیشت قضات و کارکنان دستگاه قضا، زندانبانی را با نگاهی ویژه دید و

۱۰. فاطمه پاک‌سیرت، «دادسرا و دادگاه در پیشگیری از جرایم اطفال و نوجوانان»، فقه و حقوق نوین، ۱، ۳(۱۳۹۹)، ۱۵۳.

افزایش حقوق و دستمزد این قشر زحمتکش را بیش از پیش در قوانین بودجه سنواتی مدنظر قرار داد. به‌واقع اگر زندانبانان از حیث مالی و اجتماعی تأمین باشد، نه‌تنها موجب بهبود عملکرد وی در زندان و رشد جایگاه اصلاحی زندان می‌شود، بلکه فسادهای احتمالی از جانب زندانبانان نیز بر وی اثر نخواهد گذاشت. بند ۳-۴۶ قواعد حداقل استاندارد در رفتار با زندانبانان مقرر می‌دارد: «نیروهای انسانی باید تمام‌وقت و دارای جایگاه خدمات کشوری باشد حقوق این اشخاص باید به نحو کافی باشد که سبب جذب و بقای زنان و مردان کاردانی در این حرفه گردد، مزایای استخدام و شرایط خدمت باید به لحاظ ماهیت دقیق این شغل مطلوب و جذاب باشد.

۲-۴- تمهید مقررات خاص جهت ورود و خروج زندانبانان به زندان

یکی از عوامل ارتکاب جرم در زندان‌ها، ممکن است به جهت وارد نمودن ابزارهای ارتکاب جرم توسط زندانبانان به زندان باشد. این موضوع از حیث قواعد پیشگیری وضعی از ارتکاب جرم بسیار حائز اهمیت است. هدف از پیشگیری وضعی، ایجاد وضعیتی است که در آن مجرم به‌رغم تصمیم به ارتکاب عمل مجرمانه، از محقق نمودن قصد خود ناتوان گردد. به‌عنوان نمونه زندانی از زندانبان تقاضای تلفن همراه یا آلات ارتکاب جرم همچون چاقو یا مواد مخدر می‌کند و زندانبان این ارقام را بدون بازرسی وارد زندان نموده و در اختیار زندانی قرار می‌دهد. اینجاست که عملاً نقش کنترلی و نظارتی زندان تحت‌الشعاع قرار می‌گیرد. به همین منظور لازم است جهت اجتناب از این پدیده موارد ذیل مدنظر قرار گیرد:

نخست، زندانبانان به هنگام ورود و خروج به زندان توسط دستگاه‌های الکترونیکی و با حضور کارکنان حفاظت و اطلاعات زندان مورد بازرسی قرار گیرند؛ دوم، لباسی متحدالشکل برای زندانبانان طراحی شود که به هنگام ورود به زندان این لباس را استفاده نمایند؛ سوم، زندانبانان وسایل و اشیای قیمتی و باارزش همچون تلفن همراه هوشمند، ساعت هوشمند، طلا و جواهرات و سایر موارد مشابه را هنگام ورود به زندان به بخش امانات تحویل دهند و رسید دریافت نمایند؛ چهارم، اگر بنا به ضرورت کالای باارزشی توسط زندانبان وارد زندان شد، ابتدا صورت‌جلسه شود تا پس از خروج از زندان اطمینان حاصل شود که این کالا را با خود آورده باشد.

۲-۵- واگذاری امنیت داخلی زندان به اشخاص زندانبانان نظامی

تجربه نشان داده است نظامیان به‌واسطه توانمندی بالایی که از حیث فیزیکی و روحی داشته و قدرت ریسک‌پذیری بالایی که دارند، بهتر می‌توانند در شرایط حساس و خطرناک دوام آورده و به مقابله با

تهدیدات احتمالی بپردازند. در زندان نیز ممکن است زندانیان جرایم خشن و افراد سابقه‌دار شورش و آشوب‌هایی ایجاد کنند و یا درصدد توطئه برای فرار از زندان باشند که بهترین اشخاصی که توان مقابله مؤثر و کنترل بحران در زندان را دارند، نظامیان هستند. زندانبانانی که هیچ‌گونه آمادگی رزمی و توانایی فیزیکی ندارند، در مواجهه با خطر یارای مقابله نداشته و حتی ممکن است خود قربانی شوند. علاوه بر آن برخی زندانبانان ممکن است کار با سلاح و مهمات را نیز آموزش ندیده باشند که این نیز مزید علت خواهد بود؛ بنابراین لازم است نظامیانی زبده در حوزه زندانبانی پرورش داده شود تا برای شرایط خطر آمادگی لازم را دارا باشند. ماده ۲-۵۴ قواعد حداقل استاندارد رفتار با زندانیان مقرر می‌دارد «کارمندان زندان باید آموزش فیزیکی مخصوص را طی نمایند تا آنها را قادر نماید تهاجم زندانیان را خنثی نمایند».

۳- زندانی و آسیب‌ها در زندان

مهم‌ترین بازیگر جرم و تخلف و منشأ آسیب در زندان‌ها، شخص زندانی است که مستعد ارتکاب جرم است چه برای فرار از مجازات و چه برای آزار دادن شاکیان و افرادی که در زندانی شدن وی دخالت داشته‌اند یا برای کسب منفعت و بعضاً به لحاظ نشان دادن برتری خود و توانایی‌هایی که ظاهراً با ورود به زندان از وی سلب شده است، ولی وی با استفاده از مهارت‌های خود در همان فضا نیز به دنبال قهرمان شدن است و در مواردی نیز برای شوخی و سرگرمی زندانیان. زندانی همانند سایر افراد جامعه دارای حقوق و تکالیفی است که به موجب قانون برای وی در نظر گرفته شده است. از طرفی مجازات زندان در مکان‌هایی که عموماً به دور از کنترل همیشگی سازمان‌ها و نهادهای نظارتی می‌باشد، صورت می‌پذیرد؛ بنابراین ایجاد شرایط و ساختار مناسب و نیروی انسانی آموزش دیده جهت نگهداری زندانیان، می‌تواند هدف نهایی از حبس که همان اصلاح و بازپروری زندانی است را تا حد زیادی تأمین نماید. در این قسمت به چند مورد از مهم‌ترین آسیب‌ها اشاره خواهیم کرد. یکی از اصول سیاست مربوط به خدمات زندانبانی، معطوف به فراهم ساختن یک محیط نگهداری امن برای تمام زندانیان است. لذا یکی از اهداف این سیاست، کمک به کارکنان زندان در زمینه پیشگیری از بروز زمینه‌های وقوع جرم و جرایم خشونت‌آمیز است که این امر می‌تواند از طریق فراهم نمودن اصول راهنما و رویه و نیز تعیین مسئولیت‌هایی برای زندانبانان در این زمینه باشد. در این قسمت به برخی از مهم‌ترین آسیب‌ها که به دلیل عدم رعایت بایدها در نظام زندانبانی اتفاق می‌افتد، اشاره خواهیم کرد.

۳-۱- ارتباط بدون ضابطه با خارج از زندان ناشی از عدم نظارت

گزارش‌ها نشان می‌دهند زندان‌ها مملو از گوشی قاچاق هستند؛ گزارش‌های منتشرشده در کشورهای مختلف نشان می‌دهد زندانیان همیشه به سیم‌کارت و گوشی تلفن همراه دسترسی دارند. بر خلاف انتظار، تلاش‌ها و مبارزه با ممنوعیت استفاده از گوشی تلفن همراه در زندان‌ها با موفقیت همراه نبوده و زندانیان از داخل زندان با بیرون تماس برقرار می‌کنند، سفارش مواد مخدر و چیزهای دیگری که نیاز دارند را می‌دهند و حتی برخی اوقات مشغول هک کردن حساب‌های پولی، مدیریت یک عملیات سرقت و فعالیت‌های خرابکارانه هستند. در ایران بارها گزارش‌هایی از صداوسیما پخش شده که نشان می‌دهد یک فرد زندانی توانسته از داخل زندان چند صد میلیون تومان از حساب مردم سرقت کند. وضعیت دسترسی به سیم‌کارت و گوشی تلفن همراه در زندان‌های کشورهای دیگر هم مناسب نیست. گزارش‌های منتشرشده از زندان‌های کشور انگلیس نشان می‌دهد تعداد سیم‌کارت‌ها و گوشی‌های تلفن همراه کشف‌شده در سال ۲۰۱۷ بیشتر از سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴ است. در یک گزارش عنوان شده تعداد سیم‌کارت‌ها یا گوشی‌های کشف‌شده در سال ۲۰۱۷ حدود ۵۶ درصد افزایش داشته و از ۹۶۰۰ عدد در سال ۲۰۱۴ به رقم ۱۵۰۰۰ هزار عدد در سال ۲۰۱۷ رسیده است. در سال ۲۰۱۱ در زندان‌های انگلیس و ولز به‌طور متوسط ۹ سیم‌کارت و گوشی از هر ۱۰۰ زندانی کشف و ضبط شده است، ولی این رقم در سال ۲۰۱۷ به رقم ۱۸ عدد از هر ۱۰۰ زندانی رسیده است، یعنی از هر ۶ زندانی یک نفر به گوشی تلفن همراه دسترسی دارد. زندانیان، گوشی‌های تلفن همراه را فقط برای تماس با خانواده یا دوستان یا افرادی بیرون از زندان نمی‌خواهند بلکه برای تماس‌های صوتی و تصویری یا استفاده از اینترنت نیاز دارند. یک کارمند سابق اداره زندان‌های انگلیس می‌گوید دسترسی زندانیان به گوشی‌های هوشمند مشکلی بسیار بزرگ است. آنها در طول شب از اینترنت استفاده می‌کنند یا مشغول تماس‌های صوتی هستند. در اینترنت هر کاری می‌خواهند انجام می‌دهند، با هرکسی که نیاز باشد تماس می‌گیرند و تمام شب مشغول صحبت هستند. از داخل زندان عکس‌ها و گزارش‌های ویدیویی به بیرون ارسال می‌کنند و به دنبال راه‌هایی برای کسب درآمد یا ادامه دادن کارهای غیرقانونی‌شان هستند. خبرگزاری دانشجویان ایران گزارش داده است «دو مرد در حال غذا خوردن از خود لایو می‌گیرند. گوشی تلفن همراه در دست یکی از آنهاست که بازوان برجسته و درشتش در تصویر پیداست و در پاسخ به یکی از مخاطبان لایوش که می‌پرسد کجایی؟ می‌گوید می‌خواهی کجا باشم؟ زندان دیگه؛» این فیلم در زندان قزل حصار گرفته شده است.

به گزارش خبرنگار مهر، موضوع ورود موبایل و به‌نوعی به همراه داشتن وسایل ممنوعه در زندان

امر جدیدی نیست، از گوشی تلفن همراه تا وسایل خطرناک. آن‌طور که مسئولان زندان‌ها همواره اعلام کردند که در این زمینه صددرصد موفق نبودند و اعلام می‌کنند هیچ زندانی به‌صورت علنی به موبایل دسترسی ندارد و در صورت مشاهده، با زندانی خاطی برخورد می‌شود. ماده ۴۰ آیین‌نامه سازمان زندان‌ها به‌طور صریح اعلام می‌کند که نگهداری و یا استفاده از تلفن همراه و همچنین سوءاستفاده از کارت تلفن ممنوع بوده و تخلف انضباطی محسوب می‌شود. در ماده ۲۲۶ هم بیان شده است که ارتباط تلفنی زندانی تنها از طریق تلفن عمومی انجام می‌شود و زندانی مجاز به استفاده از تلفن همراه نیست. چنانچه مأموران و کارکنان مؤسسه تلفن همراه در اختیار زندانی قرار دهند، حسب مورد تحت پیگرد انضباطی، اداری یا قضایی قرار می‌گیرند. این ممنوعیت‌ها علاوه بر زندانیان شامل بازدیدکنندگان هم می‌شود، به‌طوری که در ماده ۱۰۴ آیین‌نامه زندان‌ها هم ذکر شده که همراه داشتن سلاح گرم یا سرد هنگام ورود مقام‌ها و اشخاص بازدیدکننده از مؤسسه ممنوع است. همچنین بازدیدکنندگان نمی‌توانند اشیای ممنوع از قبیل تلفن همراه و تجهیزات ضبط صوتی و تصویری به همراه داشته باشند یا مبادرت به تصویربرداری و یا مبادله هرگونه اشیاء و مکاتبات با زندانی نمایند. علی‌رغم همه ممنوعیت‌ها و بازرسی‌هایی که در این رابطه از سوی زندان‌ها وجود دارد اما باز هم در مواردی مشاهده می‌شود که برخی زندانیان به‌صورت مخفیانه گوشی تلفن همراه را با خود به زندان می‌برند. به‌تازگی تعدادی از شاکیان یک پرونده در تماس با خبرگزاری مهر اعلام کردند که مجرم پرونده که در حال تحمل کیفر عمل خود به‌موجب حکم دادگاه است، شروع به تهدید از داخل زندان، آن هم با موبایل کرده است و پیام‌هایی را ارسال و تماس‌هایی را انجام داده است. این‌گونه اتفاقات در حالی رخ می‌دهد که به‌صراحت در ماده ۲۲۵ آیین‌نامه سازمان زندان‌ها اعلام شده که چنانچه گزارش و شکایتی مبنی بر مزاحمت تلفنی یا هرگونه اقدام مجرمانه از طریق تلفن از داخل مؤسسه نسبت به شاکیان یا مقام‌های قضایی و یا هر فرد دیگر به مؤسسه واصل شود، در صورت احراز صحت آن، زندانی متخلف علاوه بر معرفی به مرجع قضایی، به مدت دو ماه از حق تماس تلفنی محروم می‌شود و در صورت تکرار، علاوه بر محرومیت از تماس تلفنی برای مدت چهار ماه، پس از اتمام دوره محرومیت نیز ارتباط وی با بیرون از طریق تماس تلفنی، به حداکثر دو خط تلفن از بستگان و یک نوبت در هفته محدود خواهد شد. تکرار تخلف برای نوبت سوم موجب محرومیت دائم از تماس تلفنی تا پایان مدت تحمل محکومیت است، مگر آنکه قاضی اجرا پس از گذشت حداقل یک سال از شروع محرومیت در نوبت سوم با احراز تنبّه زندانی، تماس تلفنی با بستگان را با لحاظ محدودیت مقرر برای نوبت دوم تخلف، بلامانع تشخیص دهد. ردیف ۳۷ از قواعد حداقل استاندارد رفتار با زندانیان

مقرر می‌دارد: «به زندانیان باید اجازه داده شود تحت نظارت کافی با خانواده و دوستان غیرناباب خود در روزهای منظم، خواه از طریق مکتوب یا... ارتباط برقرار کند»، برای این منظور و با لحاظ حقوقی که در آیین‌نامه برای زندانیان دیده شده است، تلفن‌های همگانی جهت رعایت حقوق شهروندی در محوطه‌های هواخوری و سالن‌ها برای زندانیان قرار داده شده است که آنان می‌توانند با کارت‌های تلفن خود با خارج از مؤسسه ارتباط برقرار کنند. تاکنون به دلیل این ارتباطات بی‌ضابطه و گسترده، زندانیان انواع و اقسام جرایم را مرتکب شده که انتشار آن در جامعه موجب بدبینی مردم، شاکیان و سایر نهادهای مرتبط با پرونده زندانی شده است. ارتکاب کلاهبرداری تلفنی به روش‌های مختلف به خالی کردن حساب مردم، خرید و فروش مواد مخدر در ارتباط با مشتریان سابق زندانی در خارج از زندان، تهدید شاکی یا مرتبطین با پرونده، ارسال فیلم و تصاویر از زدو خورد زندانیان با یکدیگر یا با مأمورین مراقب و همچنین از زندگی خود در زندان و... نمونه‌های زیادی وجود دارد. برای حذف این سوءاستفاده‌ها لازم است سازمان زندان‌ها ارتباط تلفنی زندانیان را محدود نماید، از قرارداد تلفن به‌طور آزاد در دسترس آنان خودداری شود، ارتباط تلفنی بستگان و افراد ضروری به‌طور وسیع از طرف آنان تقویت شود و حتی‌الامکان ارتباط تلفنی زندانی با خارج از زندان توسط زندانبان انجام شود. تاکنون ارتباط تلفنی زندانیان با تلفن همراه از داخل زندان و از طریق تلفن‌های همگانی موجود در زندان در بیش از ده‌ها فقره پرونده کلاهبرداری آشکار شده و منجر به شکایت مال‌باختگان شده است. زندانیان در این روش با شناختی که معمولاً از قربانی خود دارند یا به طرق مختلف از طریق فضای مجازی، آگهی و... به دست می‌آورند و با توجه به تخصص و نوع فعالیت و نیاز آنان با آنها ارتباط برقرار می‌کنند و با فریب آنان به دادن امتیازات یا انعقاد قرارداد یا فرصت سرمایه‌گذاری، از آنان می‌خواستند به یک دستگاه عابر بانک مراجعه نمایند و با طمعی که برایشان حاصل می‌شد و نحوه القای زندانی به وی، حساب آنان را تخلیه می‌کردند. قربانیان این موضوع از همه افراد جامعه اعم از بیمانکار، مهندس، دکتر، کاسب، بنگاه‌دار و... بودند که صدها میلیون از جوه آنان بدون اینکه زندانی شناسایی شود و در صورت شناسایی پولی برای برگرداندن داشته باشد، به تاراج رفته است.

۳-۲- خودکشی

برخی عوامل مانند محرومیت از آزادی و سایر ارتباطات اجتماعی، ازدحام جمعیت زندان، نداشتن حریم خصوصی، قطع ارتباطات خانوادگی و دیگر موارد باعث به وجود آمدن مشکلات روانی برای زندانیان می‌گردد. افراد عادی نیز در دنیای آزاد ممکن است به خاطر قرار گرفتن در شرایط خاص یا مشکلات

شخصی یا حرفه‌ای دچار مشکلات روانی گردند. لیکن این افراد در بیرون از زندان از راه‌های زیادی چون اعتماد به دوستان و خانواده، کمک گرفتن از دیگران، انجام فعالیت‌های گوناگون، مراجعه به روان‌شناس و راهبردهای دیگر می‌توانند بر مشکلات روانی خود فائق آیند؛ اما در زندان، زندانی وسایل و روش‌های هنجاری درستی برای مقابله با مشکلات روانی خود ندارد. به رفتارهای پرخطر چون خودکشی، خودزنی، استعمال مواد مخدر روی می‌آورد. یکی از مهم‌ترین رفتارهای پرخطر ناشی از مشکلات روانی خودکشی در میان زندانیان است. اقدام به خودکشی در زندان بسیار شایع است. بر مبنای تعریف مرکز مطالعات انستیتو ملی بهداشت روانی آمریکا «خودکشی تلاش آگاهانه به منظور خاتمه دادن به زندگی شخص توسط خودش می‌باشد که ممکن است این تلاش به اقدام تبدیل گردد یا فقط به شکل احساسی در فرد بماند.» نرخ خودکشی در میان جمعیت زندانی بیش از جمعیت عادی و دیگر شهروندان است. تحقیقات نشان می‌دهد که شیوع خودکشی در زندانی‌ها هشت برابر جمعیت عمومی است.^{۱۱} عوامل موقعیتی و مربوط به فضای زندان (که اکثر خودکشی‌ها در زمان‌های تنهایی و در سلول‌های انفرادی اتفاق می‌افتد)، عوامل روانی و اجتماعی (مانند دوره‌های افسردگی، خلق پایین)، خودزنی (آسیب رساندن عمدی به بدن) از عوامل مؤثر در خودکشی در زندان هستند.^{۱۲} همچنین به نظر می‌رسد عدم رعایت برخی از حقوق زندانبانی و یا بی‌توجهی به حقوق اساسی و بنیادین وی در دادرسی یا اعتراض به عدم توجه به وی که حتی می‌تواند ناشی از غفلت خود زندانی باشد، از موجبات بروز خودکشی باشد. حادثه هولناک ممکن است شامل مرگ، تهدید و یا آسیب به تمامیت جسمانی باشد؛ برای نمونه یک زندانی ممکن است بزه‌دیده تجاوز، سوء رفتار و مانند آن باشد. پژوهش‌ها حاکی از آن است که افراد زندانی در مقایسه با دیگر گروه‌ها بیشتر به این اختلال دچار می‌شوند و بروز این اختلالات در پاره‌ای از موارد منجر به خودکشی زندانی می‌شود؛ زیرا او خود را در شرایطی می‌یابد که دیگر قادر به ادامه زندگی در چنین شرایطی نیست. برای پیشگیری از بروز رخداد خودکشی در میان زندانیان راه‌های متعددی وجود دارد؛ یکی از این روش‌ها انجام مصاحبه روان‌شناختی است. مصاحبه روان‌شناختی به فرد زندانی این امکان را می‌دهد که با در اشتراک گذاشتن آنچه موجب آزار و اذیت او می‌گردد، فشار روانی ناشی از چنین حوادثی را فرو نشانند. استفاده از برخی داروها در پاره‌ای از پژوهش‌ها نیز حاکی از آن است که می‌تواند میزان برافروختگی شدید را در افراد در بروز چنین مواقعی کاهش دهد.^{۱۳} در زندان

11. See: National Institute of Mental Health of America

12. Andrea Bianchi, "Human Rights and the Magic of Jus Cogens", *European Journal of International Law*, 19, 3(2008), 491-508.

۱۳. مهدی صبوری پور، نظریه خشونت در دانشنامه بزه‌دیده‌شناسی و پیشگیری از جرم (تهران: نشر میزان، ۱۳۹۳)، ۹۳۳.

خودزنی و تلاش برای خودکشی رواج بسیاری دارد؛ این رفتارها عموماً نتیجه مشکلات روانی، ذهنی، اجتماعی و فرهنگی است. لذا در مواجهه با چنین حالتی زندانبانان باید آموزش لازم را ببینند تا از اقدام مذکور پیشگیری نمایند. برای نمونه خودکشی سید کاووس امامی در زندان حاکی از عدم نظارت زندانبانان بر وضعیت زندانی است. شرایط زندان و مشکلاتی مانند سوءاستفاده‌های جنسی، مشکلات نژادی، فرهنگی و دور بودن از محیط خانواده و حتی شکنجه‌هایی که ممکن است از سوی زندانبانی نسبت به زندانی اعمال شود، همگی از عواملی می‌تواند باشد که فرد زندانی را تشویق به خودکشی نماید. اغلب اوقات این مشکلات را از طریق حبس انفرادی حل و فصل می‌کنند، در حالی که باید کاملاً برعکس این کار را انجام داد؛ یعنی زندانی را که دست به خودکشی زده در میان کارکنان و یا زندانیان قابل اعتماد قرار داد. تناسب میان احتمال رفتارهای خویش لطمه‌زننده با سطح امنیت و اینکه بیشترین تعداد خودکشی‌ها و تلاش برای آن در شرایطی بسته و امن رخ می‌دهند و نیز بیشترین تعداد خودکشی در سلول‌های جمعی رخ می‌دهد و هرچند این نواحی متناسب با تعداد زندانیان موجود از مراقبت‌های حمایتی، نظارت و جداسازی بهتری برخوردارند اما نرخ خودکشی بالایی دارند؛ بنابراین نواحی مزبور از دیدگاه پیشگیرانه از جرم نیازمند توجه بیشتری است و آمارها حاکی از آن است که بیشترین خودکشی‌ها در هنگام پذیرش یا مدت کوتاهی پس از آن رخ نمی‌دهد، بلکه با تأخیر و به‌طور معمول نیز در میان زندانیان بازداشتی به هنگام نزدیک شدن زمان دادگاه یا شروع دادرسی به‌ویژه در جرایم مهم صورت می‌گیرد. زندانیان محکوم در هر زمانی از دوران مجازات خود می‌توانند متمایل به خودکشی گردند و این امر می‌تواند ناشی از جدایی از همسر یا دوست صمیمی، از دست دادن منابع و سرمایه‌های اجتماعی، بیماری و فشارهای ناشی از رفتارهای غیرعادلانه از سوی مقامات و زندانبانان باشد که برای پیشگیری از رخداد چنین رفتارهایی می‌توان با ثبت و گزارش رفتارهای غیرعادی، کناره‌گیری از همبندان، اشاره‌های شفاهی از اعمال زور نسبت به ایشان از این پدیده جلوگیری کرد.

۳-۳- شورش

از دیگر آسیب‌هایی که در محیط زندان می‌توان به آن اشاره کرد، شورش است. ممنوعیت اعتراض و شورش زندانیان بسته به قوانین و سیاست‌های هر کشور و سیستم زندانی ممکن است متفاوت باشد؛ اما در بسیاری از سیستم‌های زندانی، اعتراض و شورش زندانیان به‌عنوان یک رفتار ناپسند و تخلف قلمداد می‌شود و ممکن است با عواقب قانونی جدی همراه باشد. عموماً سیاست‌ها و قوانین زندانی بر اساس حفظ امنیت و نظم در زندان‌ها و جلوگیری از وقوع اعتراضات و شورش‌ها تنظیم می‌شوند. این اقدامات

به‌منظور حفظ سلامت زندانیان و کارکنان، جلوگیری از تخریب تجهیزات و ساختار زندان و حفظ نظم و امنیت در داخل زندان است. یکی از شورش‌ها در یکی از زندان‌های هند حادثه‌ای بود که در سال ۱۹۹۰ زندان تیه‌هار را تکان داد. بعد از نبردی چهارساعته بین زندانی‌ها و مأموران امنیتی، نُه زندانی کشته شدند. زندانی‌ها سیلندرهای گاز مایع را چون بمب‌هایی علیه محافظ‌های امنیتی به کار بردند. در مقابل مقامات به روی آنها آتش گشودند. علت شورش، بی‌توجهی مقامات زندان به بیماری یکی از زندانیان بود که هیچ دکتری برای معالجه نیامد و زندانی فوت کرد. بدتر از همه اینکه تا صبح روز بعد کسی جسد را از زندان خارج نکرد و همین امر موجب شده بود تا زندانیان عصبی شوند و دست به شورش بزنند.^{۱۴}

شورشی در سال ۱۳۸۹ در یکی از زندان‌های استان تهران در اندرزگاه متعلق به محکومین اعدام و حبس ابد رخ داد. علت شورش تعداد زیاد زندانیان کنار یکدیگر و حفاظت نامناسب و اوضاع و احوال ناشی از اجرای احکام اعدام در هفته‌های قبل، تشدید قوانین مرتبط با مواد مخدر، رد درخواست عفو اکثر محکومین و مشکلات خانوادگی آنان از جهت فقر مالی و طلاق و سایر آسیب‌ها بود. این شورش که به گمان شورشیان در شب چهارشنبه آخر سال طراحی شده بود تا از حضور کم تعداد نیروها و سرگرمی آنان در جشن چهارشنبه‌سوری سوءاستفاده نمایند؛ زندانیان با آتش زدن کپسول‌های گاز و شکستن درب و پنجره‌ها به بخشی از محوطه دست یافتند، لیکن با مشاهده تلاش آنان برای خلع سلاح یگان حفاظت و با درگیری مسلحانه انجام‌شده که با حضور نیروهای کمکی انجام شد و کشته و مجروح شدن تعدادی از آنان شورش مهار گردید.^{۱۵} ناتوانی در پیشگیری از بروز چنین حوادثی به دلیل به‌کارگیری کارکنان اداری برای مراقبت از چنین زندانیانی است. عدم توانایی جسمی، عدم روحیه مقابله با شورش، عدم امکان به‌کارگیری وسایل نظامی و ضد شورش در شرایط سخت توسط زندانبان اداری منجر به آسیب‌ها و تلفات زیادی می‌گردد؛ پیشگیری از این مهم منوط به به‌کارگیری افراد زبده به‌ویژه نیروی نظامی که هرچند وقت یک بار خود را با آموزش‌های نظامی روز مهیا نمایند، است تا در چنین شرایطی با کمترین هزینه بتوانند شورش را برطرف نمایند. همچنین نباید در اندرزگاه‌ها، زندانیان خطرناک به‌صورت جمعی نگهداری شوند و نیز نباید کارگاه‌های اشتغال در درون اندرزگاه‌ها وجود داشته باشد تا در چنین شرایطی وسایل و لوازم آن تبدیل به سلاحی خطرناک در اختیار زندانیان باشد. وجود وسایل مقابله با بحران و آتش‌سوزی در اندرزگاه‌ها یا نزدیک‌ترین محل به آن، که می‌تواند در نجات جان کسانی که در

۱۴. بدی، پیشین، ۶۷.

۱۵. شمس، پیشین، ۹۰.

شورش گرفتار شده و همراهی با شورشیان ندارند، لازم است. در برخی کشورها رویکردهای پیشگیرانه و تسهیل‌گر در برنامه‌ریزی و ارائه خدمات به زندانیان به کار گرفته می‌شود تا احتمال وقوع اعتراضات و شورش‌ها کاهش یابد. این موارد شامل ارائه فرصت‌های آموزش، اشتغال، بهبود شرایط زندگی در زندان و ارتقای روابط بین زندانیان و کارکنان است. به هر حال اعتراضات و شورش‌ها در زندان‌ها نشانگر نارضایتی و مشکلاتی در محیط زندان است. برخورد با این موارد نیازمند اقدامات مناسب و قانونی است که علاوه بر حفظ امنیت، به رسیدگی به مسائل و نیازهای زندانیان نیز توجه کند.

۳-۴- قتل

قتل فجیع‌ترین جرمی است که توسط انسان واقع می‌گردد. از این رو بررسی قتل برای پیشگیری از این جرم امری حیاتی است. بررسی قتل را می‌توان به‌عنوان فرایند دقیق و ژرف‌نگرانه گردآوری اطلاعات، گردآوری مستندات و بررسی اوضاع و احوال پیرامون قتل تعریف کرد. پژوهشگران حوزه زندان پدیده خشونت‌آمیز قتل در زندان را معلول علل متعددی می‌دانند. برخی از آنها علت بروز چنین رخدادی را فرهنگ سازمانی حاکم بر محیط‌های سالب آزادی و نهادهای کشف جرم می‌دانند؛ برخی دیگر توجهشان بر ویژگی قربانیان چنین رفتاری برای خلاصی خود از مجازات سنگینی است که محکوم شده‌اند و با ارتکاب جنایت دیگر که با محاسبات ظاهری خود انجام می‌دهند به دنبال خلاصی از وضع موجود هستند که به‌طور نمونه در سطور آتی شرح خواهیم داد و بارها توسط زندانیان وقوع یافته است؛ زندانی محکوم به قصاص یا اعدام با شناسایی زندانیانی که دارای شرایط خانوادگی پایدار نیستند یا وضعیت زندگی آنان به نحوی است که از شکایت تا درخواست اجرای حکم آنان باید سال‌های زیادی بگذرد مثل وجود فرزند صغیر و فاقد ولی قهری در بین وراث، اقدام به قتل فرد مورد نظر نموده تا خود را رهایی دهند؛ غافل از اینکه این جنایات‌ها بعضاً منجر به سرعت در اجرای حکم سابق وی می‌گردد. واگذاری امور داخلی به زندانیان تحت عنوان وکیل بند یا رأی باز در داخل اندرگاه‌ها نیز در ایجاد بستر این جنایات که دلالت بر خلأ نظارت دارد، مؤثر است. به نظر زندانیان به دلیل آنکه اغلب احساس می‌کنند به دلیل بسته بودن محیط سالب آزادی رفتارشان کشف نخواهد شد و تبعاتی دامن‌گیر آنان نخواهد شد، دست به ارتکاب قتل می‌زنند. نظارت کم و یا ناکارآمدی سازکارهای نظارت بر محیط‌های سالب آزادی منجر به افزایش رفتارهای خشونت‌آمیز خواهد شد. در تاریخ ۱۳۹۸/۰۳/۲۰ آقای ع.ش. توسط متهم زندانی سابقه‌دار م.خ. فرزند ح. در زندان به قتل می‌رسد. متهم در اولین بازجویی اعلام می‌کند یک عدد تیزی و یک عدد سرامیک داشتم و می‌خواستم آقایان ح.ا. و ع.ش. را بزنم. وی انگیزه خود را از اینکه

قصد زدن این دو نفر را داشت در خصوص آقای ح.ا و در خصوص مقتول تصور خود را از نقش وی در فقدان دخترش اعلام می‌کند. متهم اعلام می‌کند بعضی از ضربات را با سرامیک به متوفی زد. قاتل اقرار کرده سرامیکی را در زیر لباسش پنهان و در سالن اصلی آن را به فردی داد. بر اساس پرینت زندان اتهامات متوفی فعالیت تبلیغی علیه نظام جمهوری اسلامی و توهین به مقدسات است و نزدیک به یک سال تحت قرار کفالت در زندان بوده است. شهود در خصوص تصمیم متهمین به قتل اعلام می‌کنند که متهمین و مقتول با هم رابطه خوبی داشتند، متهمین دائماً در حال تیزی درست کردن بودند و گفته بودند یکی را می‌کشیم تا اعدامان به تأخیر بیفتد، ریاست زندان هم مکاتباتی را جهت انتقال متهمان به زندان رجایی شهر و احتمال خطر حضور آنها برای خود یا سایرین را انجام داده است. متهم م.خ. در اظهارات اولیه انگیزه خود را از ارتکاب به قتل بدین شرح اعلام می‌نماید: «مدت ۸ روز است که دخترم را از منزل فراری داده و از او بی‌خبرم و انگیزه من برای قتل هر روز بیشتر می‌شد. متهم اعلام می‌کند از صبح که از خواب بیدار شدم تصمیم بر قتل داشتم و مهم نبود چه کسی باشد، زیرا ۲۲ ماه در سوئیت در بسته قرار داشتم و علت آن را نمی‌دانستم و هدف از قتل این بود که می‌خواستم فضایی را ایجاد کنم که ما را به زندان خودمان عودت دهند و از این اتاق ساکت و تکراری رها شویم.» با توجه به محتویات پرونده دادگاه به شرح ذیل مبادرت به صدور رأی می‌نماید: در خصوص اتهامات آقای م.خ. قتل عمدی مرحوم آقای ع.م. ضرب و جرح عمدی و در خصوص اتهام آقای ح.ش. دایر بر معاونت در قتل عمدی مرحوم ع.م. و ایراد صدمه عمدی غیرمنتهی به فوت، متهم ردیف اول را به قصاص نفس با چوبه دار محکوم می‌نماید و در خصوص اتهام دیگر وی او را به پرداخت دیه محکوم می‌نماید و در خصوص متهم ردیف دوم، وی را به اتهام معاونت در قتل عمدی به ۲۵ سال حبس تعزیری و از بابت ایراد صدمه عمدی به دیه محکوم می‌نماید. با عنایت به محتویات پرونده ایرادات و نبایدهای ذیل رعایت نشده است. ۱- هر دو متهم دسترسی به مواد مخدر داشتند و شیشه و قرص مصرف کرده بودند. ۲- در اظهاراتشان همیشه بیان می‌کردند که یک نفر را خواهیم کشت لذا انگیزه ارتکاب قتل را داشتند. ۳- مددجو اظهار داشته متهمین در حال تیزی درست کردن بودند. ۴- رئیس زندان چندین نوبت مکاتبه برای انتقال زندانی‌ها به زندان قبلی داشتند که متأسفانه به آن نیز توجهی نشده است. ۵- چند ماه قبل هم با همین انگیزه زندانیان دیگر را نیز مجروح کرده بودند. ۶- هر دو متهم سوابق متعدد و شرارت‌های سنگین داشته‌اند و نیز به علت کلاهبرداری تلفنی از داخل زندان قبلی به این زندان منتقل شده بودند. ۷- مقتول، متهم و تحت قرار کفالت بوده است و نگهداری وی با زندانیان حکمی و خطرناک بر خلاف تعهدات و اسناد

بین‌المللی و آیین‌نامه بوده است. ۸- انجام امور داخلی اندرزگاه توسط وکیل بند یا سایر زندانیان رأی باز که در اینجا در ساعت توزیع غذا و توسط زندانی بوده از موارد تشدید چنین جنایاتی به لحاظ ترس زندانیان از چنین جنایاتی است.

۳-۵- عدم تفکیک زندانیان خطرناک از زندانیان جرایم خرد و اهتمام به رعایت دقیق طبقه‌بندی زندان

یکی از آسیب‌هایی که در زندان‌ها می‌تواند در ارتکاب بسیاری از جرایم مؤثر باشد، نگهداری زندانیان خطرناک و کم‌خطر در یک مکان است. در حقیقت عدم رعایت قواعد طبقه‌بندی زندان‌ها موجب آسیب‌های فراوانی برای زندان و زندانی می‌شود. در جرم‌شناسی نظریه تقلید گابریل تارد به خوبی این وضعیت را تصویرسازی می‌کند. تارد معتقد بود در اجتماع سه نوع تقلید به چشم می‌خورد که یکی تقلید از نزدیکان، دیگری تقلید زبردستان از بالادستان و در آخر تقلید از مد است.^{۱۶} در تقلید گونه دوم معمولاً مجرمان، جرایم خرد یا حتی متهمان اگر در بند زندانیان خطرناک قرار گیرند، ممکن است از شیوه رفتار و نحوه عمل اشخاص خطرناک تقلید نموده و در دام آنان گرفتار شوند. لذا تأثیر عملکرد اصلاح و تربیتی زندان به جهت هم‌نشینی و تقلید این زندانیان اثربخش نبوده و خود می‌تواند مفسده‌انگیز باشد؛ بنابراین لازم است نسبت به تفکیک و طبقه‌بندی دقیق زندانیان حتی در زندان‌های کوچک نیز اهتمام صورت پذیرد؛ زندانیان جرایم خشن و محکوم به اعدام از مجرمان جرایم مالی تفکیک شوند، زندانیان از متهمان به صورت جداگانه نگهداری شوند و حتی برای ساعاتی نیز در یک بند نگهداری نشوند و در آخر می‌بایست نظارت جدی بر این تفکیک از جانب مراجع نظارتی صورت پذیرد تا شاهد آسیب‌های احتمالی در این خصوص نباشیم.

۳-۶- عدم واگذاری امور مهم زندان به زندانیان

برخی امور زندان‌ها همچون نظارت داخلی بر عملکرد سلول‌ها و بندها به برخی زندانیان واگذار می‌شود. هرچند کمک از زندانیان در انجام امور داخلی و نظافت زندان‌ها مفید و مؤثر است، اما نباید امور مهم و مرتبط با جنبه‌های امنیت و حفاظت از سلول‌ها و بندها را به زندانیان و آن هم زندانیان پرخطر واگذار نمود. بعضاً مشاهده می‌شود وکیل بند زندان‌ها خود از باسابقه‌ترین مجرمان در آن زندان است که در ارتکاب

۱۶. مهدی فضلی و شهین دارابی‌پناه، «تحلیل آثار حبس بر زندانیان در پرتو نظریه تقلید گابریل تارد»، پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، ۴، ۷ (۱۳۹۵)، ۹.

جرم، خشونت نسبت به زندانیان و سوءاستفاده‌های احتمالی نقش دارد؛ بنابراین اگر بنا به واگذاری امور به زندانیان باشد، باید بین امور مهم و کم‌اهمیت تفکیک قائل شد و همچنین واگذاری نیز به اشخاص واجد صلاحیت و مرتکبان جرایم سبک و افرادی باشد که از خود حسن اخلاق و رفتار نشان داده‌اند. بسیاری از جرایم داخل زندان یا تخلفات مانند خرید و فروش مواد مخدر، نگهداری تلفن همراه و ارتباط با آن به صورت غیرمجاز و بیگاری از زندانیان ضعیف غالباً توسط یا به حمایت این افراد انجام می‌شود.

نتیجه‌گیری

در خصوص سنجش مقررات زندانبانی، آنچه به‌طور مشترک با مطالعه متون بین‌المللی حاصل گردیده است، رعایت حقوق انسانی به‌طور یکسان با صرف‌نظر از وضعیت زندانی در زندان است. زندانبان باید آموزش دیده باشد و دوره‌های تربیتی و آموزشی را سپری کرده باشد. در مصوبه کنگره سازمان ملل متحد درباره پیشگیری از جرم و رفتار با مجرمان به‌عنوان «حداقل مقررات معیار برای رفتار با زندانیان» که در سال ۱۹۹۵ در ژنو به تصویب رسید، برخی از الزامات زندانبانی نیز تصریح شده است؛ بنابراین دولت‌ها طبق هنجارها و مقرره‌های حقوق بشری وظیفه دارند با به‌کارگیری ابزارها از بروز خشونت و بزه‌دیدگی زندانیان پیشگیری کنند. سازمان ملل متحد در مورد بروز خشونت علیه زندانیان در بسیاری از کشورها بیان داشته است که دول عضو باید اقدامات مؤثری جهت تضمین ایمنی زندانیان اتخاذ نمایند و تضمین نمایند زندانیان برای عدم گزارش چنین موارد نقض فاحش حقوقشان تحت فشار قرار نگیرند و مرتکبین محاکمه گردند. مرگ و جراحات‌های وخیم، تأثیر سویی بر روحیه زندانیان و زندانبانان می‌گذارد. زندانبانان برای آگاهی از انگیزه‌های خودکشی، شناخت علایم، تمایل به آن و استراتژی‌های کمک به زندانیان آسیب‌پذیر باید تحت آموزش کارشناسان قرار گیرند و این‌گونه موضوعات می‌بایست مورد تدقیق و بررسی قرار گیرد؛ زیرا همان‌طور که می‌دانیم در هنگام تلاش یک زندانی برای خودکشی یا خودزنی، زندانبان در خط مقدم قرار دارند و وظیفه ایشان اطلاع دادن به کارکنان پزشکی و تلاش برای جلوگیری از این آسیب است، اما اقدامات پیشگیرانه گاه مطلق نیست و عواملی چون مرگ نزدیکان، مطلع شدن از حکم و دیگر موارد می‌تواند در امر خودکشی مؤثر باشد. علت شورش زندانیان نیز تعداد زیاد ایشان کنار یکدیگر و حفاظت نامناسب و اوضاع و احوال ناشی از اجرای احکام اعدام در هفته‌های قبل، تشدید قوانین مرتبط با مواد مخدر، رد درخواست عفو اکثر محکومین و مشکلات خانوادگی آنان از جهت فقر مالی و طلاق و سایر آسیب‌ها است؛ ناتوانی در پیشگیری از بروز چنین حوادثی به دلیل به‌کارگیری کارکنان اداری برای

مراقبت از چنین زندانیانی است که با توجه به عدم توانایی جسمی، عدم روحیه مقابله با شورش، عدم امکان به‌کارگیری وسایل نظامی و ضد شورش در شرایط سخت توسط زندانبان اداری منجر به آسیب‌ها و تلفات زیادی می‌گردد. پیشگیری از این مهم منوط به به‌کارگیری افراد زنده به‌ویژه نیروی نظامی که هرچند وقت یک بار خود را با آموزش‌های نظامی روز مهیا نمایند، است تا در چنین شرایطی با کمترین هزینه بتوانند شورش را برطرف نمایند. همچنین نباید در اندرزگاه‌ها زندانیان خطرناک به‌صورت جمعی نگهداری شوند و نیز کارگاه‌های اشتغال در درون اندرزگاه‌ها وجود داشته باشد، عدم نظارت درست نیز منجر به ورود تلفن همراه در زندان و آسیب‌هایی متعاقب آن خواهد بود.

پیشنهادها

با توجه به نتایج پیش‌گفته، پیشنهادهای مؤثر و کاربردی در جهت بهبود عملکرد زندانبانی در نظام دادرسی کیفری ایران ارائه می‌گردد تا متولیان امر در قوه قضاییه و سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور با کاربست این پیشنهادات به توسعه نظام زندانبانی کمک نمایند و شاهد زندانی در تراز انقلاب اسلامی با ارتقای عملکرد اصلاحی و تربیتی آن باشیم.

- در ساختار موجود سازمان زندان‌ها تغییراتی ایجاد شود و عوامل مؤثر در ارتکاب جرم و خشونت حذف گردند.

- در حوزه زندانبانی لازم است آموزش و تقویت عملکرد زندانبانان مورد توجه قرار گیرد، به سطح رفاه و معیشت ایشان توجه شود و کارآمدی و تخصص ایشان در مقابله با بحران‌ها افزایش یابد و در مراقبت داخلی اندرزگاه لازم است علاوه بر مددکاران، از نیروهای زنده و رزمی که آشنا به فنون نظامی‌گری و مقاومت در شرایط سخت و بحرانی هستند، استفاده شود.

- آیین‌نامه سازمان زندان‌ها که به زیبایی مبنای آموزه‌های اسلامی و قواعد بین‌المللی است، به‌درستی اجرا شود و بر اجرای دقیق و صحیح آن توسط نهادهای متولی نظارت لازم صورت پذیرد.

- طبقه‌بندی زندانیان به‌ویژه محکومین کیفری از مالی و کیفری خطرناک از سایر مجرمین ساده، به‌دقت اجرایی شود و در این خصوص نگهداری محکومین کیفری به اعدام در اتاق‌های انفرادی یا حداکثر دو یا سه نفره پیشنهاد می‌شود.

- در آخر لازم است به‌منظور توسعه نظام زندانبانی در ایران، در قوانین بودجه سنوایی به وضعیت عمومی زندان‌ها، سرانه زندانیان، امکانات موجود در زندان، تقویت ایمنی و مدیریت زندان و انتقال زندان‌ها به نقاط برخوردار در خارج شهرها توجه شایانی صورت پذیرد.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- بدی، کیران. غیرممکن وجود ندارد: اصلاحات در یکی از بزرگ‌ترین زندان‌های جهان. مترجم گیتا گرکانی. تهران: مؤسسه فرهنگی هنری نوروز هنر، ۱۳۸۱.
- پاک‌سیرت، فاطمه. «دادسرا و دادگاه در پیشگیری از جرایم اطفال و نوجوانان». فقه و حقوق نوین، ۱، ۱۳۹۹(۳)، ۱۷۰-۱۵۳.
- جعفرپورصادق، الهام و اعظم عدالتجو. «فساد مالی و راهکارهای پیشگیری از آن». تحقیقات حقوقی بین‌المللی، ۶، ۲۲(۱۳۹۲)، ۷۹-۵۷.
- حسینی خلیلی، زینب سادات. بررسی نظام زندان‌های ایران در پرتو قواعد ماندلا (مطالعه موردی زندان زنان تهران). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۹۹.
- خالقی، علی. قانون آیین دادرسی کیفری. تهران: پژوهشکده حقوق شهر دانش، ۱۴۰۰.
- دانش، تاج‌زمان. حقوق زندانیان و علم زندان‌ها. چاپ دوم. تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۷.
- زمانی، سیدقاسم. «موازن بین‌المللی حقوق بشر و بازداشت محکومین مالی در ایران». حقوقی بین‌المللی، ۲۳، ۳۵(۱۳۸۵)، ۸۷-۷۱.

Doi: 10.22066/cilamag.2006.17823

- شمس، علی. رویکردی جدید به نظام زندانبانی، بازگشت سعادت‌مندان. تهران: نشر سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور، ۱۳۹۰.
- صبوری‌پور، مهدی. نظریه خشونت در دانشنامه بزه‌دیده‌شناسی و پیشگیری از جرم. جلد دوم. چاپ اول. تهران: نشر میزان، ۱۳۹۳.
- علی‌اکبریور، رضا. رویه عملی در زندان. چاپ دوم. تهران: نشر راه تربیت، ۱۳۸۱.
- فضلی، مهدی و شهین دارابی‌پناه. «تحلیل آثار حبس بر زندانیان در پرتو نظریه تقلید گابریل تارد». پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، ۴، ۷(۱۳۹۵)، ۳۲-۵.
- ماتیوس، راجر و پیتر فرانسیس. زندان‌ها در هزاره سوم: دیدگاهی بین‌المللی بر وضعیت فعلی و آینده حبس. مترجم لیلا اکبری. تهران: نشر راه تربیت، ۱۳۸۱.
- مجموعه قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه. تهران: معاونت حقوقی ریاست جمهوری، نشر معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات، ۱۳۹۶.
- محمدی دره‌شوری، افشین و امیررضا قانع. سیری در نهاد زندانبانی؛ در ادوار تاریخی کهن و معاصر. تحقیقات نوین میان‌رشته‌ای حقوق، ۱، ۳(۱۴۰۰)، ۷۳-۵۷.
- میرمحمدصادقی، حسین. حبس انسان‌مدار: سند بین‌المللی بهبود نظام زندانبانی. مترجم حسن طغرانگار. تهران: سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور، راه تربیت، ۱۳۸۳.
- نجفی ابرنبدادی، علی حسین. «تقریرات جرم‌شناسی». گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی. دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران، ۱۳۸۳.
- نیازپور، امیرحسین. «تحلیل جرم‌شناسانه جداسازی زندانیان با نگاهی به آیین‌نامه نحوه تفکیک و جداسازی زندانیان». حقوقی دادگستری، ۸۰، ۹۶(۱۳۹۵)، ۲۰۱-۱۷۳.

<https://doi.org/10.22106/ijl.2016.24725>

ب) منابع انگلیسی

- Bassiounie, M. Cherif. *International Criminal Law: Multilateral and Bilateral Enforcement Mechanisms*. V. 2. 3rd edition. Leiden: Brill, 2008.
- Bianchi, Andrea. "Human Rights and the Magic of Jus Cogens". *European Journal of International Law*, 19, 3(2008), 491-508. <https://doi.org/10.1093/ejil/chn026>
- DeLisi, Matt, Mark T. Berg & Andy Hochstetler. "Gang members, career criminal and prison violence: further specification of the importation model of inmate behavior", *Criminal Justice Studies*, 17, 4(2004), 369-383. <https://doi.org/10.1080/1478601042000314883>
- Evans, Tony & Patti Wallace. "A prison within a prison? The masculinity narratives of male prisoners". *Men and Masculinities*, 10, 4(2008), 484-507. <https://doi.org/10.1177/1097184X06291903>
- *Handbook on the International Transfer of Sentenced Persons*. Vienna: United Nation, Office on Drugs And Crime, 2012.

ج) اسناد، گزارش‌ها و سایت‌ها:

- <http://www.ipro.ir/>
- <https://hawzah.net/>
- <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1065249>
- <https://www.mehrnews.com>
- <https://www.prisons.ir/news/47/>
- <https://www.unic-ir.org/hr/hr27.pdf>

This Page Intentionally Left Blank